ASOS JOURNAL
The Journal of Academic Social Science

*Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 12, Sayı: 150, Mart 2024, s. 153-166*

*ISSN: 2148-2489 Doi Number: http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.75472*

*Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date* *28.02.2024*

*Yayımlanma Tarihi / The Publication Date* *25.03.2024*

**Doç. Dr. Tuba ŞENGÜL BİRCAN**
Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi
tbsengul@gmail.com
Orcid: 0000-0001-7496-3545

# SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ "OSMANLI TARİHİ DERSİ"NE İLİŞKİN BAKIŞLARI: METAFOR ANALİZİ ÖRNEĞİ

## Öz

Çalışmanın amacı, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "Osmanlı tarihi dersi"ne ilişkin bakışlarının saptanmasıdır. Araştırma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında İç Anadolu Bölgesinde yer alan bir üniversitede eğitim gören 125 sosyal bilgiler öğretmen adayı ile yürütülmüştür. Öğretmen adaylarının algılarını belirlemek amacıyla "Osmanlı tarihi dersi, …. gibidir. Çünkü…" ifadesinin, katılımcılar tarafından tamamlanması istenmiştir. Veriler, içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Analiz sonucunda Osmanlı tarihi dersine ilişkin öğretmen adaylarının kullandığı metaforlar listelenmiş ve her metaforun kategorisi belirlenmiştir. Araştırmada "Osmanlı tarihi dersi"ne ilişkin 40 metafor, 5 kategori tespit edilmiştir. Çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adayları Osmanlı Tarihi dersini; yol gösterici ve rehber olarak, birleştirici ve kapsayıcı olarak, bilgilendirici ve keşfedici olarak, zorlayıcı ve öznel olarak, vazgeçilmez ve dayanak olarak Osmanlı tarihi dersi olmak üzere beş kategoride 40 metafor ile tanımlamıştır. Öğretmen adayları, Osmanlı tarihi dersi için en çok "çınar ağacı", "okyanus" ve "ansiklopedi" metaforlarını kullanmıştır.

**Anahtar kelimeler:** Osmanlı tarihi, tarih dersleri, öğretmen eğitimi, mecaz.

## SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES' PERSPECTIVES ON "OTTOMAN HISTORY COURSE": METAPHOR ANALYSIS EXAMPLE

**Abstract**

The aim of the study is to determine the views of social studies teacher candidates regarding the "Ottoman history course". The research was conducted with 125 social studies teacher candidates studying at a university in the Central Anatolia Region in the 2023-2024 academic year. In order to determine the perceptions of teacher candidates, "Ottoman history course is like ..., because..." Participants were asked to complete the statement. The data were analyzed and interpreted using the content analysis method. As a result of the analysis, the metaphors used by prospective teachers regarding the Ottoman history course were listed and the category of each metaphor was determined. In the research, 40 metaphors and 5 categories related to "Ottoman history course" were identified. In the study, social studies teacher candidates took the Ottoman History course; He defined it with 40 metaphors in five categories: as guiding and guiding, as unifying and inclusive, as informative and exploratory, as challenging and subjective, and as the Ottoman history course as indispensable and supporting. Pre-service teachers mostly used the metaphors "plane tree", "ocean" and " encyclopedia" for the Ottoman history course.

**Keywords:** Ottoman history, history lessons, teacher training, metaphor.



## GİRİŞ

Geçmişin bilimi olarak ifade edilen tarih, geçmişteki olgu ve olayları inceleyip açıklayarak bunlarla ilgili sorulara cevap arar, bu cevapları kaydeder ve günümüze ulaştırır. Carr (2005) "Tarih, geçmiş ile bugün arasında bitmek bilmeyen bir diyalogdur" der. Bu diyalog geleceğe de uzar ve geçmiş tecrübelerin günümüzde aktif kullanımı ile geleceğin pusulası olur. Tarih, eylemlerden oluşsa da eylemlerle sınırlı kalmayan, insan yaşamının tamamına etki eden, değişim ve sürekliliğin temelini oluşturan bir lokomatiftir. Bu sebeple de tarih ile hedeflenen insanın kendini ve yaşadığı dünya içindeki yerini anlaması ve bilmesidir. Collingwood (1996) da tarihi tanımlarken bu konu üzerinde durur.

Tarih, insanın kendini tanıması, çevresini anlaması, içinde yaşadığı toplumun ve insanlığın birikimli mirasını kavraması, kimlik oluşturmak, bir toplumun parçası olarak o kültürü, değerleri öğrenmek ve aktarmak amaçlarıyla (Aslan, 2006; Değirmencioğlu, 2021; MEBa, 2023; MEBb, 2023; Safran, 1993) eğitimde kendine yer bulur. Tarih disiplininin önemli özelliklerinden biri tasniftir. Tasnif; sınıflama, bölümleme demektir. Tarih bilgilerinin kolay bir şekilde araştırılması, öğrenilmesi ve anlaşılması için tasnif elzemdir. Tasnif hem araştırmacı hem öğretici hem de öğrenen için gereklidir. Bu sebeple de tarihin öğretilmesi bağlamında tarih; zamana-mekâna-konuya göre tasnif edilerek organize olur; genel tarih, Osmanlı tarihi ve cumhuriyet tarihi konuları temelinde üç kategoride sınıflanır ve okul programlarında çeşitli ders adlarıyla yerini bulur. Okul eğitimi içinde İlkokul 4.sınıfa kadar "Hayat Bilgisi" dersi adı altında; 4.sınıftan 8.sınıfa kadar "Sosyal Bilgiler"; 8.sınıfta "İnkılap Tarihi"; lisede de Tarih 9-10-11-12 ve İnkılap Tarihi adlarıyla tarih konuları öğrenciyle buluşur.

Tarih disiplininin önemli konu alanlarından biri olan Osmanlı tarihi, Osmanlıların kuruluşundan başlayarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu tarihe kadar geçen 621 yıllık

(1302-1923) süreç içinde yaşanan siyasi ve kültürel gelişmeleri kapsar. Türk tarihinin oldukça uzun ve yoğun bir dönemini içeren bu konu alanı, tarih öğretiminin bir parçası olarak kültürel mirasın aktarımda, kişilik gelişiminde kimlik oluşturmada ve aidiyet ihtiyacının karşılanmasında bireyin kendini gerçekleştirmesi yolunda görev alır. Üç kıtada hüküm sürmüş, dünyayı dize getirmiş, zaferlerle dolu bir imparatorluğun tarihini öğrenmek ve o imparatorluğun devamı olan bir milletin üyesi olmak, birey için hiç şüphesiz gurur verici ve motive edici bir durumdur. Bu yönüyle bir taraftan hayat motivasyonu ve kişilik gelişimi açısından destekleyici bir konu alanı olarak; diğer taraftan araştırmacı, sorgulayıcı, eleştirel bakış açısını geliştiren bir beceri alanı olarak Osmanlı tarihi öğretimi, tarih eğitimcileri açısından da araştırmaya değerdir.

Tarih öğretimi adına yapılan çalışmalardan bir bölümü (Akpınar ve Yıldız, 2018; Çelik, 2021; Çulha Özbaş ve Aktekin; 2013; Durukan, 2022; Güler, 2012; Şengül Bircan, 2018; Ulusoy, 2009) öğrencilerin ve dersin öğretmenlerinin bu derse ilişkin tutumlarını ve görüşlerini irdeleyerek dersin aksayan kısımlarını ortaya koymakta ve konuya yönelik yapılacaklar açısından bir yol haritası oluşturmaya çalışmaktadır. Ancak araştırmaların sınırlı sayıda kalması konunun ayrıntılarına inilmesi noktasında eksiklikler barındırmaktadır. Her konuda olduğu gibi Osmanlı tarihi öğretiminin nasıl olması gerektiği konusunda adım atmadan önce yaşanan sorunları incelemek, bakış açılarını anlamak ve konuyu irdelemek hiç kuşkusuz önemlidir. Literatür incelendiğinde öğrencilerin Osmanlı tarihi dersine ilişkin ön yargılarının derse yönelik ilgilerini etkilediği sonuçlarıyla karşılaşılmıştır (Ağgül ve Yılmaz, 2023; Olcay ve Döş, 2009; Yenilmez ve Dereli, 2009;Yurt ve Gündoğdu, 2022).



Öğrencinin derse yönelik motivasyonu eğitimsel açıdan oldukça önemli bir konudur. Motivasyon, bireyi eylem için istekli hale getirir ve harekete geçirir. Ayrıca motivasyon, okuldaki öğrenci davranışlarını etkileyerek istenen kazanımın elde edilmesini olanaklı kılar. Araştırmalar (Karasakaloğlu ve Saracaloğlu, 2009; Tuncer ve Akmençe, 2018;Yılmaz ve Koca, 2023), motivasyon ile başarı arasında kuvvetli bir pozitif ilişkiyi göstermektedir. Motivasyon, bireylere karşı nasıl davranıldığıyla ve bireylerin yaptıkları iş hakkında neler düşündükleri ve hissettikleriyle de ilgilidir (Keenan, 1996). Bu sebeple bir dersin öğrenilmesinde o derse karşı yeterli güdülenmenin etkisi yadsınamaz. Bireyler genellikle ilginç buldukları ve merak ettikleri konuları daha çabuk öğrenir. Ayrıca bireyin öğrenilecek bilginin ihtiyacını karşılayacağına yönelik inancı da öğrenme motivasyonunu etkileyen bir unsurdur. Çalışmalar incelendiğinde (Akpınar ve Yıldız, 2018; Çelik, 2021; Çulha Özbaş ve Aktekin; 2013; Demircioğlu ve Kantekin, 2019; Durukan, 2022; Güler, 2012; Şengül Bircan, 2018; Yalçınkaya, 2013; Zhao vd., 2010) bireylerin bir konuya ilişkin inançlarının, bakış açılarının ve algılarının anlaşılmasında metaforların aktif kullanıldığı görülmektedir.

Metafor, bireylerin kişisel tecrübelerine anlam vermeleri bakımından tecrübelerin ifadesi olarak tanımlanmaktadır (Miller, 1987). Kavramlar, düşüncelerimizi ve hareketlerimizi yönlendirerek toplumsal ilişkilerimize yön vermektedir. Bu sebeple de düşünme şeklimiz ve hareketlerimizin bu metaforlarla ilgili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Lakoff ve Johnson (2005), metaforu bir düşünce figürü olarak ifade etmektedir. Metaforlar, soyut kavramları açıklarken somut örnekler kullanmaktır. Bu mecazlar, düşünme biçimi, dil ve bilim üzerinde olduğu kadar, insanın kendini ifade edişi üzerinde de biçimlendirici bir etki yaratmaktadır (Morgan, 1980). Osmanlı tarihi öğretimi özelinde de metaforlar yoluyla fikir sahibi olmak mümkündür. Bu şekilde araştırma grubunun derse ilişkin bakışı anlaşılabilir.

Okul hayatı içinde Osmanlı tarihi konularıyla öğrencilerin karşılaştıkları ilk ders 7.sınıf

sosyal bilgiler dersidir. Bu derse yönelik en yüksek verimin alınması hiç kuşkusuz dersi veren öğretmenlerin derse ilişkin algılarının anlaşılmasıyla mümkündür. Bu amaçla sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eğitimleri sırasında aldıkları "Osmanlı tarihi dersi"ne ilişkin algı ve inançlarını saptamak temel bir yaklaşımla sorunun köküne inilmesini sağlayarak, daha yapıcı sonuçlar elde edilmesine yardımcı olabilir.

Sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme programlarında Osmanlı tarihi dersi, zorunlu tarih derslerinden biridir. Bu ders, iki dönemde iki saatlik oldukça sınırlı bir zamanda verilen, yoğun içeriğe sahip bir derstir (Yıldız, 2019). Sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme programında dersi alan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Osmanlı tarihi dersine yönelik düşünceleri; ilkokuldan yetişkinliğe bireylerin geçmiş algısı, tarih öğretimi, tarih bilinci, kimlik ve Osmanlı tarihi bakışı açısında yaşanan sorunların temeline inilerek, bunlara ilişkin çözümler sunulması açısından değerlidir.

Bu noktadan yola çıkarak sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim aşamasında Osmanlı tarihi dersine yönelik algılarının anlaşılıp gerekli önlemelerin alınmasının pek çok soruna etkin çözümler üretmek adına yarar sağlayabileceği düşünülmüştür. Alanda konuyla doğrudan ilintili bir çalışmanın olmaması ve bu derse yönelik öğretmen adaylarının dönem içinde yaptığı yorumlar da konuyu bilimsel bir şekilde etüt etme fikrini doğurmuştur.

İşte bu sebeple "sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin algıları nasıldır?" problem sorusundan yola çıkılarak araştırma planlanmıştır. Çalışmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "Osmanlı tarihi dersi"ne ilişkin sahip oldukları inançları metafor yoluyla incelenmiş ve araştırmada aşağıdaki alt amaçlar sorgulanmıştır. Buna göre;



**1-**Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "Osmanlı tarihi dersi"ne ilişkin sahip oldukları metaforlar nelerdir?

**2-**"Osmanlı tarihi dersi"ne ilişkin metaforlar, ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir?

Bu sorular kapsamında öğretmen adaylarının inançlarının incelenmesi, onların "Osmanlı tarihi dersi"ne ilişkin tutumlarını ortaya koyma ve olumsuz algılara erken müdahale edilerek gereken düzeltmelerin yapılmasını olanaklı kılacaktır.

## YÖNTEM

### Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden fenomenografi (olgu bilim) kullanılmıştır. Fenomen, duyularla ve duyu aracılığıyla algılanan her şey için kullanılmaktadır. "Fenomenografi" ise betimleme sözcüğünden türetilmiştir (Çekmez vd., 2012). Bu yöntemde algı ve olaylar doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir şekilde (Yıldırım ve Şimşek, 2005) ortaya konmaya çalışılır, insanların yaşadıkları evrende karşılaştıkları fenomenlerle ilgili ne anladıkları ve neyi deneyimledikleri ile ilgilenilir. Araştırmada bireylerin fenomenlere yönelik değerlendirilmeleri yargılanmaz, kendi gerekçeleriyle sunulur.

### Araştırma Grubu

Araştırma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesinde yer alan bir üniversitede gerçekleştirilmiştir. Örneklemi, eğitim fakültesinde okuyan 125 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma grubuna ilişkin betimsel veriler Tablo 1'de

sunulmuştur.

**Tablo 1.** Araştırma grubunda yer alan öğretmen adaylarına ilişkin betimsel bilgiler

| **Kategori** | | **Frekans (f)** | **Yüzde (%)** |
|---|---|---|---|
| Cinsiyet | Kadın | 73 | 58 |
| | Erkek | 52 | 42 |
| Sınıf | 3.sınıf | 65 | 52 |
| | 4.sınıf | 60 | 48 |
| Ortalama | 2.00-2.49 | 19 | 15 |
| | 2.50-2.99 | 40 | 32 |
| | 3.00-3.49 | 51 | 41 |
| | 3.50-4.00 | 15 | 12 |
| | *2.50-4.00* | *106* | *85* |
| **TOPLAM** | | **125** | **100** |

Araştırma grubu amaçlı örnekleme yoluyla seçilmiştir. 125 kişilik grubun % 73'ü kadın, % 52'si erkektir. Katılımcıların % 52'si 3.sınıfı öğrenciyken % 48'i 4.sınıf öğrencisidir. Grubun % 85'inin ortalaması 2.50 ile 4.00 arasındadır. Bu sebeple çalışmaya katılanlar *"Başarılı öğrenci"* statüsünde değerlendirilebilir.

**Veri Toplama Araçları**

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin algılarını belirlemek amacıyla "*Osmanlı tarihi dersi .....gibidir. Çünkü....."* şeklindeki bir cümleyi tamamlamaları istenmiştir. Bu şekilde katılımcıların metafor konusuyla kaynak arasında bağ kurması ve durumu gerekçelendirmesi (Saban, 2009) amaçlanmıştır. Çalışmaya katılanların ifade ettikleri metaforlara mantıksal bir dayanak sunabilmeleri için "çünkü" ifadesine yer verilmiştir. Böylece sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Osmanlı tarihi dersi'ne bakışı sorgulanmıştır. Elde edilen tüm bilgiler araştırmanın veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Uygulama çalışması her öğretmen adayı için 20 dakika ile sınırlanmış, çalışmanın veri toplama işlemi 5 (beş) ay sürmüştür.



**Verilerin Analizi**

Nitel verilerin çözümlemesinde içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. İçerik analizi, elde edilen sözlü ve yazılı bilgilerin temel içeriklerinin ve içerdikleri mesajların özetlenmesi işlemi olarak tanımlanmaktadır (Cohen vd., 2007). Bu yöntemde amaç, elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve yorumlamalara ulaşmaktır. İçerik analizinde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının, sorulara verdikleri yanıtların analizi ve yorumlanması beş aşamada (Yıldırım ve Şimşek, 2006; Saban, 2009) gerçekleştirilmiş ve iki eğitim bilimleri uzmanı tarafından analiz edilmiştir. Bunlar; adlandırma, tasnif etme, kategori geliştirme, geçerlik ve güvenirlik sağlama ve verileri bilgisayar ortamına aktarma aşamalarıdır.

*Adlandırma Aşaması:* Öğretmen adaylarının, Osmanlı tarihi dersine ilişkin ortaya koyduğu metaforlar, veri toplama aracından ayıklanarak alfabetik sıraya göre listelenmiştir. Adayların metaforları belirgin bir şekilde ifade edip etmediği incelenerek, ifade edilen metaforlar kodlanmıştır.

*Tasnif Aşaması:* Öğretmen adaylarının Osmanlı tarihi dersine ilişkin ifade ettikleri metaforlar tasnif aşamasında gözden geçirilerek parçalarına ayrılmış, benzer özellikleri bakımından geçici olarak gruplandırılmıştır. Gruplandırmalarda her metaforun konusu, kaynağı,

konusu ile kaynağı arasındaki ilişkileri dikkate alınarak analiz yapılmıştır. Çalışmaya katılan 125 öğretmen adayının vermiş olduğu yanıtlar geçerli kabul edilmiş ve kullanılmıştır.

*Kategori Geliştirme Aşaması:* Bu aşamada öğretmen adayları tarafından ifade edilen geçerli metaforlar tekrar alfabetik olarak listelenmiştir. Her metaforun ilişkilendirildiği kategoriler tespit edilmiştir.

*Geçerlik ve Güvenirlik Aşaması:* Çalışmada araştırma sürecinde yapılanlar detaylı olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının formlarından doğrudan alıntılar yapılarak adımların doğruluğu teyit edilmiştir. Metaforlar ve oluşturulan kategorilerin doğruluğunun belirlenmesinde iki uzmandan görüş alınmış, alınan görüşler doğrultusunda kategorilere son şekli verilmiştir.

*Verilerin Bilgisayar Ortamına Aktarılması:* Araştırmanın bu aşamasında "Osmanlı tarihi dersi" ile ilgili 40 metafor, 5 kategori tablolaştırılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

## BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin ortaya konulan metaforlar ve metafor kategorileri, adayların vermiş olduğu yanıtlarla birlikte araştırma alt amaçlarına uygun olarak yorumlanmış ve aşağıda sunulmuştur.

### 'Osmanlı Tarihi Dersi'ne ilişkin Ortaya Koyulan Metaforlar

Sosyal bilgiler öğretmen adayları 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin 40 adet geçerli metafor üretmiştir. Bu metaforlar; 5 kategoride toplanmış, metaforlara ilişkin betimsel istatistikler aşağıda yer alan Tablo 2'de sunulmuştur.



**Tablo 2.** Öğretmen adaylarının 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin metaforları

| Sıra | Metaforlar | Kategori | f | % | Sıra | Metaforlar | Kategori | f | % |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| ***1*** | ***Çınar ağacı*** | 2. | ***21*** | 16.8 | 21 | Kaos | 4. | 2 | 1.6 |
| ***2*** | ***Okyanus*** | 2. | ***15*** | 12 | 22 | Deniz feneri | 1. | 2 | 1.6 |
| ***3*** | ***Ansiklopedi*** | 3. | ***10*** | 8 | 23 | Vagon | 2. | 2 | 1.6 |
| 4 | Pusula | 1. | 8 | 6.4 | 24 | Sönmüş Kibrit | 4. | 1 | 0.8 |
| 5 | Büyüyen çocuk | 3. | 6 | 4.8 | 25 | Çatı | 2. | 1 | 0.8 |
| 6 | Bina temeli | 5. | 5 | 4 | 26 | Köprü | 2. | 1 | 0.8 |
| 7 | Ağacın kökleri | 5. | 5 | 4 | 27 | Zaman makinesi | 3. | 1 | 0.8 |
| 8 | Uzun yolculuk | 3. | 4 | 3.2 | 28 | Tablo | 3. | 1 | 0.8 |
| 9 | Mozaik | 3. | 3 | 2.4 | 29 | Mevsimler | 3. | 1 | 0.8 |
| 10 | Işık | 1. | 3 | 2.4 | 30 | Zehir | 4. | 1 | 0.8 |
| 11 | Ata | 5. | 3 | 2.4 | 31 | Çark sistemi parçası | 5. | 1 | 0.8 |
| 12 | Anahtar | 3. | 3 | 2.4 | 32 | Kuyu | 4. | 1 | 0.8 |
| 13 | Gözlük | 1. | 2 | 1.6 | 33 | Sürpriz kutusu | 4. | 1 | 0.8 |
| 14 | Puzzle | 2. | 2 | 1.6 | 34 | Sevgili | 4. | 1 | 0.8 |
| 15 | Sarmaşık | 4. | 2 | 1.6 | 35 | Matematik | 4. | 1 | 0.8 |
| 16 | Mihenk taşı | 5. | 2 | 1.6 | 36 | Girdap | 4. | 1 | 0.8 |
| 17 | Tuz | 5. | 2 | 1.6 | 37 | Çığ | 4. | 1 | 0.8 |
| 18 | Vücudun başı | 5. | 2 | 1.6 | 38 | Kale | 5. | 1 | 0.8 |
| 19 | Baba | 5. | 2 | 1.6 | 39 | Büyük ev | 2. | 1 | 0.8 |
| 20 | Deneyim | 1. | 2 | 1.6 | 40 | İstanbul şehri | 5. | 1 | 0.8 |

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin 40 metafor geliştirdiği görülmektedir. İlk sırada "çınar ağacı" metaforu dikkat çekmektedir. 21 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından 'Osmanlı tarihi dersi'ni tanımlamak için "çınar ağacı" metaforu kullanılmıştır. Öğretmen adayları tarafından 2.sırada kullanılan metafor "okyanus" metaforu olmuştur. Bu metafor da 15 öğretmen adayı tarafından

ifade edilmiştir. "Ansiklopedi" metaforunu 10 öğretmen adayı kullanmıştır. Bu metaforları; "pusula" (8), "büyüyen çocuk" (6), "bina temeli" (5), "ağacın kökleri" (5) ve "uzun yolculuk" (4) metaforları izlemiştir.

**'Osmanlı Tarihi Dersi'ne ilişkin Ortaya Koyulan Metaforlar ve Kategorileri**

**Birinci Kategori-Yol Gösterici ve Rehber:** Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin ürettikleri metaforlar incelendiğinde "Yol gösterici ve rehber olarak Osmanlı tarihi dersi" kategorisinde 5 metafor yer almaktadır. Bu kategoriye ilişkin metaforlar ve betimsel istatistikleri aşağıdaki Tablo 3'te sunulmuştur.

**Tablo 3.** Birinci kategoriye ilişkin metaforlar

| Metafor Kategorisi | Sıra | Metafor Adı | f | % |
|---|---|---|---|---|
| 1-Yol gösterici ve rehber olarak Osmanlı Tarihi Dersi | 1 | Pusula | 8 | 6.4 |
| | 2 | Işık | 3 | 2.4 |
| | 3 | Gözlük | 2 | 1.6 |
| | 4 | Deneyim | 2 | 1.6 |
| | 5 | Deniz feneri | 2 | 1.6 |
| **TOPLAM** | | | **17** | **13.6** |

Tablo 3 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yol gösterici ve rehber olarak Osmanlı tarihi dersini; "pusula", "ışık", "gözlük", "deneyim" ve "deniz feneri" metaforları ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının bu metaforlara yönelik yaptıkları açıklamalar ise aşağıdaki gibidir:



*"Osmanlı tarihi dersi **pusula gibidir**, çünkü ceddini öğrenmede sana rehber olur.", "...pusula gibidir, çünkü hangi yöne gitmek istersen seni o yöne çeker, doğru yolu bulmana yardım eder.", "...pusula gibidir, çünkü geçmişimizi ve geleceğimizi şekillendirmek için bize yol gösterir.", "...**ışık gibidir**, çünkü geçmişimizi aydınlatır.", "...ışık gibidir, çünkü geleceğimizi aydınlatarak bizi yönlendirir.", "...**gözlük gibidir**, çünkü onu takınca geçmişten geleceği daha iyi görürüz.", "...**deneyim gibidir**, çünkü farklı insanların hayatlarıyla bizi yönlendirir.", "...deneyim gibidir, çünkü onu yok sayarsak geleceğimizi doğru şekillendiremeyiz.", "...**deniz feneri gibidir** çünkü uçsuz bucaksız sularda bize yol gösterir."*

**İkinci Kategori-Birleştirici ve Kapsayıcı**

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin ürettikleri metaforlar incelendiğinde "Birleştirici ve kapsayıcı olarak Osmanlı tarihi dersi" kategorisinde 7 metafor yer almaktadır. Bu kategoriye ilişkin metaforlar ve betimsel istatistikleri aşağıdaki Tablo 4'te sunulmuştur.

**Tablo 4.** İkinci kategoriye ilişkin metaforlar

| Metafor Kategorisi | Sıra | Metafor Adı | f | % |
|---|---|---|---|---|
| 2-Birleştirici ve Kapsayıcı olarak Osmanlı Tarihi Dersi | 1 | Çınar Ağacı | 21 | 16.8 |
| | 2 | Okyanus | 15 | 12 |
| | 3 | Puzzle | 2 | 1.6 |
| | 4 | Vagon | 2 | 1.6 |
| | 5 | Çatı | 1 | 0.8 |
| | 6 | Köprü | 1 | 0.8 |
| | 7 | Büyük ev | 1 | 0.8 |
| **TOPLAM** | | | **43** | **34.4** |

Tablo 4 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının birleştirici ve kapsayıcı olarak Osmanlı tarihi dersini; "çınar ağacı", "okyanus", "puzzle", "vagon", "çatı", "köprü" ve

"büyük ev" metaforları ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının bu metaforlara yönelik yaptıkları açıklamalar ise aşağıdaki gibidir:

*"Osmanlı tarihi dersi **çınar ağacı gibidir**, çünkü çınar ağacı gibi köklüdür ve uzun süre yaşamıştır.", "...çınar ağacı gibidir çünkü çok uzun süre yaşar ve zamanı geldiğinde yaprak döker.", "...çınar ağacı gibidir çünkü köklü bir zamana yayılır.", "...çınar ağacı gibidir çünkü geniş bir alanı kaplayıp yüzyıllar boyu yaşar.", "...çınar ağacı gibidir çünkü 600 yıllık bir devleti işleriz. Türk devletlerinin en uzun yaşayanıdır tıpkı çınar ağacı gibi.", "...**okyanus gibidir** çünkü geniş ve zengin bir dönemi kapsar.", "...okyanus gibidir çünkü konuları işledikçe birbiri ile bağlantısını daha iyi anlarsın.", "...okyanus gibidir çünkü uçsuz bucaksız ve tüm kıtalarla bağlantılıdır.", "...**puzzle gibidir** çünkü her bir olay birbirini tamamlar.", "...puzzle gibidir çünkü her parçası önemlidir. Eksikliği fark edilir.", "...**vagon gibidir** çünkü birbiriyle bağlantılı olayları içerir. Hepsi bir bütünü oluştururlar.", "...vagon gibidir çünkü her dönem birbirine eklenir.", "...**çatı gibidir** çünkü o olmadan ev tamamlanmaz.", "...**köprü gibidir** çünkü geçmişle bağ kurmamızı sağlar.", "...**büyük ev gibidir** çünkü olaylar büyüktür ve dün-bugün ve geleceği kapsar."*

**Üçüncü Kategori-Keşfedici ve Bilgilendirici:** Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin ürettikleri metaforlar incelendiğinde "Bilgilendirici ve keşfedici olarak Osmanlı tarihi dersi" kategorisinde 8 metafor yer almaktadır. Bu kategoriye ilişkin metaforlar ve betimsel istatistikleri aşağıdaki Tablo 5'te sunulmuştur.



**Tablo 5.** Üçüncü kategoriye ilişkin metaforlar

| Metafor Kategorisi | Sıra | Metafor Adı | f | % |
|---|---|---|---|---|
| 3-Bilgilendirici ve Keşfedici olarak Osmanlı Tarihi Dersi | 1 | Ansiklopedi | 10 | 8 |
| | 2 | Büyüyen çocuk | 6 | 4.8 |
| | 3 | Uzun Yolculuk | 4 | 3.2 |
| | 4 | Mozaik | 3 | 2.4 |
| | 5 | Anahtar | 3 | 2.4 |
| | 6 | Zaman makinesi | 1 | 0.8 |
| | 7 | Tablo | 1 | 0.8 |
| | 8 | Mevsimler | 1 | 0.8 |
| **TOPLAM** | | | **29** | **23.2** |

Tablo 5 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilgilendirici ve keşfedici olarak Osmanlı tarihi dersini; "ansiklopedi", "büyüyen çocuk", "uzun yolculuk", "mozaik", "anahtar", "zaman makinesi", "tablo" ve "mevsimler" ifadeleri ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının bu metaforlara yönelik yaptıkları açıklamalar ise aşağıdaki gibidir:

*"Osmanlı tarihi dersi **ansiklopedi gibidir**, çünkü çok detaylıdır ve okudukça bilgilendiricidir.", "...ansiklopedi gibidir, çünkü oku oku bitmez ve dünyaları keşfettirir.", "...ansiklopedi gibidir çünkü derin konuları içerir ve ayrıntılıdır.", "...**büyüyen çocuk gibidir**, çünkü her yaşına bilerek şahit oluruz.", "...büyüyen çocuk gibidir, çünkü her dönemiyle yenilikler keşfedersin.", "...**uzun bir yolculuk gibidir**, çünkü oldukça geniş bilgi sahibi olur ve yenidünyalar keşfederiz.", "...uzun bir yolculuk gibidir, çünkü insanı alır geçmişine götürür, bilmediklerini öğretir.", "...**mozaik gibidir**, çünkü içerisinde farklılıkları barındırır ve öğretir.", "...mozaik gibidir, çünkü içinde farklı medeniyetleri keşfedersin.", "....**anahtar gibidir**, çünkü açtığın her kapıda yeni keşifler seni bekler.", "...anahtar gibidir çünkü yeni bilgilerin kapısını açar.", "...**zaman makinesi gibidir**, çünkü bizi geçmişe götürür, gözümüzün*

*önünde canlandırır ve keşfettirir.", "...**tablo gibidir**, çünkü dikkatle incelediğinde bize ait pek çok iz bulur, kendimizi keşfederiz.", "...**mevsimler gibidir**, çünkü mevsimlerden ilkbahar uyanış aynı kuruluş gibi, yaz mevsimi güneşli tıpkı yükseliş gibi, sonbahar yaprakların döküldüğü duraklama gibi, kış ise soğuk ve karanlık yıkılış gibidir. Tüm bunları birleştirir ve öğretir."*

**Dördüncü Kategori-Zorlayıcı ve Öznel:** Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin ürettikleri metaforlar incelendiğinde "Zorlayıcı ve öznel olarak Osmanlı tarihi dersi" kategorisinde 8 metafor yer almaktadır. Bu kategoriye ilişkin metaforlar ve betimsel istatistikleri aşağıdaki Tablo 6'da sunulmuştur.

**Tablo 6.** Dördüncü kategoriye ilişkin metaforlar

| Metafor Kategorisi | Sıra | Metafor Adı | f | % |
|---|---|---|---|---|
| 4-Zorlayıcı ve Öznel olarak Osmanlı Tarihi Dersi | 1 | Sarmaşık | 2 | 1.6 |
| | 2 | Kaos | 2 | 1.6 |
| | 3 | Sönmüş kibrit | 1 | 0.8 |
| | 4 | Zehir | 1 | 0.8 |
| | 5 | Kuyu | 1 | 0.8 |
| | 6 | Sürpriz kutusu | 1 | 0.8 |
| | 7 | Sevgili | 1 | 0.8 |
| | 8 | Matematik | 1 | 0.8 |
| | 9 | Girdap | 1 | 0.8 |
| | 10 | Çığ | 1 | 0.8 |
| **TOPLAM** | | | **12** | **9.6** |



Tablo 6 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının zorlayıcı ve öznel olarak Osmanlı tarihi dersini; "sarmaşık", "kaos", "sönmüş kibrit", "zehir", "kuyu", "sürpriz kutusu", "sevgili", "matematik", "girdap" ve "çığ" ifadeleriyle ilişkilendirdikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının bu metaforlara yönelik yaptıkları açıklamalar ise aşağıdaki gibidir:

*"Osmanlı tarihi dersi **sarmaşık gibidir**, çünkü hem karmaşık hem de çözmesi zordur.", "...sarmaşık gibidir, çünkü öyle karmaşıktır ki bilgiler dolanır dolanır içinden çıkılmaz bir hal alır.", "...**kaos gibidir**, çünkü karmaşık, zor, çok sesli ve içinden çıkılmaz.", "...**sönmüş kibrit gibidir**, çünkü bir zamanlar etrafını aydınlatmış olsa da sonunda sönmüştür.", "...**zehir gibidir**, çünkü yanlış anlaşılması kötü sonuçlar doğurur.", "**kuyu gibidir**, çünkü tam öğrendim dersin derinliklerinden yeni bir bilgi çıkar.", "...**sürpriz kutusu gibidir**, çünkü içinde bin bir çeşit olay vardır, açarsın açarsın yeni olaylar çıkar.", "...**sevgili** gibidir, vefasızdır çünkü ilgi göstermezsen derse günü gününe çalışmazsan öğrendiklerini unutursun.", "...**matematik gibidir**, çünkü başta zor ama öğrenince keyiflidir.", "...**girdap gibidir**, çünkü bir kez içine dalarsan istesen de çıkamazsın. Olaydan olaya seni sürükler.", "...**çığ gibidir**, çünkü her olay birbirinin devamı olarak büyür büyür ve kocaman olur ve seni boğar."*

**Beşinci Kategori-Vazgeçilmez ve Dayanak:** Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Osmanlı tarihi dersi'ne ine ilişkin ürettikleri metaforlar incelendiğinde "Vazgeçilmez ve dayanak olarak Osmanlı tarihi dersi" kategorisinde 15 metafor yer almaktadır. Bu kategoriye ilişkin metaforlar ve betimsel istatistikleri aşağıdaki Tablo 7'de sunulmuştur.

**Tablo 7.** Beşinci kategoriye ilişkin metaforlar

| Metafor Kategorisi | Sıra | Metafor Adı | f | % |
|---|---|---|---|---|
| 5-Vazgeçilmez ve Dayanak Olarak Osmanlı Tarihi Dersi | 1 | Bina temeli | 5 | 4 |
| | 2 | Ağacın kökleri | 5 | 4 |
| | 3 | Ata | 3 | 2.4 |
| | 4 | Mihenk taşı | 2 | 1.6 |
| | 5 | Tuz | 2 | 1.6 |
| | 6 | Vücudun başı | 2 | 1.6 |
| | 7 | Baba | 2 | 1.6 |
| | 8 | Çark sisteminin parçası | 1 | 0.8 |
| | 9 | Kale | 1 | 0.8 |
| | 10 | İstanbul şehri | 1 | 0.8 |
| **TOPLAM** | | | **24** | **19.2** |

Tablo 7 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vazgeçilmez ve dayanak olarak Osmanlı tarihi dersini; "bina temeli", "ağacın kökleri", "ata", "mihenk taşı", "tuz", "vücudun başı", "baba", "çark sisteminin parçası", "kale", "İstanbul şehri" metaforları ile ilişkilendirdikleri görülmüştür. Öğretmen adaylarının bu metaforlara yönelik yaptıkları açıklamalar ise aşağıdaki gibidir:

*"Osmanlı tarihi dersi **bina temeli gibidir**, çünkü geçmişi ve günümüzü anlamak için bu dersi iyi anlamak gerekir.", "...bina temeli gibidir, çünkü tarihini geçmişini bilmeyen geleceğini sağlam bir zemine oturtamaz.", "...bina temeli gibidir, çünkü temel sağlam olmazsa üzerine eklenenler durmaz, çöker.", "...**ağacın kökleri gibidir**, çünkü derinlere ve eskiye inerek ağacın sapa sağlam durmasını sağlar.", "...ağacın kökleri gibidir, çünkü öncesi ve devamı vardır ve günümüzün dayanağıdır.", "...**ata gibidir**, çünkü öncemizdir.", "...**mihenk taşı gibidir**, çünkü tarihimizin bu bölümü çok değerlidir.". "...**tuz gibidir**, çünkü yaşamın vazgeçilmezidir.", "...**vücudun başı gibidir**, çünkü onu bilmemek tarihi ve günümüzü kaçırmak demektir. Bu tarihin en önemli kısmıdır aynı vücudun en önemli kısmının baş olması gibi.", "...**baba gibidir**, çünkü evin reisi gibi Türk tarihinin reisidir.", "...**çark sisteminin parçası gibidir**, çünkü o parça çalışmazsa çark işlemez, onu bilmezsek tarih bilgimiz çöker.", "...**kale gibidir**, çünkü gidilmeli-fethedilmelidir. Okunmalı ve öğrenilmelidir.", "...**İstanbul şehri gibidir**, çünkü ata yadigârı ve kıymetlidir."*

## TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışma sonuçlarına göre, Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin olumlu yönde ve yeterli sayıda metafor geliştirdiği söylenebilir. Bu metafor üretimi, Osmanlı tarihi dersinin geniş, karışık ve somut olmayan yapısınına rağmen olumlu noktadadır. Bu sonuç, öğretmen adaylarının Osmanlı tarihi dersine ilişkin bakış açılarının "Osmanlı tarihi dersinin gerekliliği ve programdaki öneminin farkındalığı" yönünde ve pozitif olarak değerlendirilmiştir. Bu sebeple öğretmen adaylarının Osmanlı tarihi dersine ilişkin çok yönlü ve iyi geliştirilmiş bir bakış açısı olduğu ifade edilebilir. Osmanlı tarihi dersinin tek bir kavram ile açıklanması pek tabi mümkün değildir. Bu sebeple metaforlar için farklı kategorilerin kullanılması zengin bakış açılarının vurgulanması ve tartışılması açısından yarar sağlayıcıdır. Bu bağlamda Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının konuya yönelik ürettikleri metaforlar "yol gösterici ve rehber olarak, birleştirici ve kapsayıcı olarak, bilgilendirici ve keşfedici olarak, zorlayıcı ve öznel olarak, vazgeçilmez ve dayanak olarak Osmanlı Tarihi dersi" olmak üzere 5 kategoride toplanmıştır. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının % 85'inin not ortalamalarının 2.50 ile 4.00 arasında olması da araştırma grubunun başarılı olduğunun bir göstergesi olarak

vurgulanmıştır. Başarı ve derse ilgi korelasyonu bağlamında öğretmen adaylarının görüşleri ve bakış açıları tutarlı olarak düşünülebilir. Öğretmen adayları tarafından ortaya konulan bu metaforlar, onların 'Osmanlı tarihi dersi'ne ilişkin bakışlarını oldukça açık göstermektedir.

Er Tuna ve Mazman Budak (2013) tarafından "tarih kavramı" üzerine gerçekleştirilen çalışmada Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarih algılarının, genel tarih tanımlarında ve tarihin geleneksel olarak belirlenmiş olan eğitimsel ve toplumsal işlevlerine uygun bulunduğu değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu çalışmayla da sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Osmanlı tarihi dersinin işlevlerine ve amaçlarına uygun metaforlar ürettikleri söylenebilir.

Araştırma bulgularına göre en yüksek ortalamaya sahip kategori, 43 puanla ikinci kategori olan "Birleştirici ve kapsayıcı olarak Osmanlı tarihi dersi" kategorisidir. Burada öğretmen adayları Osmanlı tarihi dersinin önemini vurgulayarak, köklü, birleştirici, geniş bir alanı kapsayan özellikleri ifade edecek metaforlar seçmişler ve açıklamalar yapmışlardır. Ayrıca dün-bugün-gelecek bağlantısının bu ders ile kurulduğuna vurgu yapılarak, dersin eksikliğinin telafisinin olmadığının altı da çizilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının en çok kullandığı "çınar ağacı" ve "okyanus" metaforları da ikinci kategoride değerlendirilmiştir. Bu bulgulardan yola çıkarak sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Osmanlı tarihi dersinin birleştirici ve kapsayıcı özelliklerini önplanda tutarak, bu özelliklere dikkat çeken metaforları daha çok ifade ettikleri söylenebilir. Böylece Osmanlı tarihi dersinin bireyin aidiyet ihtiyacına cevap veren bir ders olduğu ve kişilik gelişimi açısından öneme sahip olduğu öğretmen adayları tarafından da dolaylı olarak ifade edilmiştir. Bu durum çalışmanın girişinde ifade edilen değerlendirmeyi de doğrular niteliktedir.



Bu kategoriyi takip eden diğer kategori üçüncü kategori olaran belirlenen ve öğretmen adaylarından 29 puan alan "Bilgilendirici ve keşfedici olarak Osmanlı tarihi dersi"dir. Bu kategoride ön plana çıkan nokta; dersin yeni bilgiler öğreterek keşfetmeyi sağlayan, yeni diyarlara yolculuk ettiren bir ders olduğu vurgusudur. Bu yönüyle Osmanlı tarihi dersi, insanın merak duygusunu doyurmakta, genel kültürüne katkı sağlamakta ve kişiyi kültürel açıdan desteklemektedir.

Bir diğer kategori "Vazgeçilmez ve dayanak olarak Osmanlı tarihi dersi" öğretmen adaylarından 24 puan almıştır. Bu kategoride öğretmen adaylarının vurguladığı nokta, kendi bakış açılarından Osmanlı tarihi dersinin gerekliliği olmuştur. Osmanlı tarihi dersinin eksikliği, bir makineye hayat veren önemli bir parçanın çalışmaması ile eşdeğer görülmüştür. Aynı zamanda bir dayanak, bir temel olarak da tarih bilgilerinin yapılanması açısından ders değerlendirilmiştir.

17 puanla "Yol gösterici ve rehber olarak Osmanlı tarihi dersi" kategorisinde ifade edilen metaforlarla öğretmen adaylarının dersin tecrübe yönüne dikkat çektiği ve gelecek planlamasında dersin önemine vurgu yaptığı görülmüştür.

Çalışma grubunun Osmanlı tarihi dersini tanımlamak için kullandığı metaforları içeren son kategori 12 puanla Osmanlı tarihinin olumsuz özelliklerine vurgu yapan "Zorlayıcı ve öznel olarak Osmanlı tarihi dersi" kategorisi olmuştur. Burada, öğretmen adaylarının derse yönelik eleştirel bir bakış açısıyla dersin olumsuz yönlerine odaklandıkları ve bu düşüncelerini yansıtan ifadeler seçtikleri görülmüştür.

Literatür incelendiğinde (Demircioğlu ve Turan, 2015; Göksu, 2020; Sarıköse, 2011; Ulusoy, 2009; Yıldız, 2003) araştırma gruplarının ve araştırmacıların tarih derslerinin

çoğunlukla olumsuz yönlerine odaklanma eğilimi içinde olduğu görülmüştür. Örneğin, Yıldız (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Osmanlı tarihi dersine ilişkin değerlendirmelerinin alındığı çalışmada ders süresinin yetersizliği, ders işleme yönteminin etkisizliği ve dersi başarma kaygısının yüksekliği üzerinde daha çok durulduğu gözlenmiştir. Tekdal (2019)'ın Tarih öğretmenlerinin Osmanlı tarihi dersi öğretimiyle ilgili görüşlerini aldığı çalışmasında; Osmanlı tarihi dersinin çoğunlukla anlatım yoluyla işlenmesi, öğrencilerin derse karşı ilgisiz olması, ÖSYM tarafından yapılan sınavlarda tarih konularından az soru çıkması sebebiyle öğrencilerin derse karşı demotive olması eleştirilmiş ve elde edilen bu bulgular sonucunda öğrencilerin derse yaklaşımının olumlu olmadığı belirtilmiştir. Araştırmada ayrıca konu yoğunluğu ile ders saatinin orantılı olmadığı, siyasi gelişmelerin ağırlıklı olmasının öğrenciyi olumsuz etkileyen bir diğer nokta olduğu sonuçlarına da ulaşılmıştır.

Osmanlı tarihi dersine ilişkin alan yazındaki sınırlı çalışmadan elde edilen veriler ışığında, bu araştırma bulgularının da aynı yönde ve olumsuz olabileceği varsayımı üzerinde durulmuştur. Ancak araştırma bulguları bu varsayımları yanlışlar niteliktedir. Sosyal bilgiler öğretmen adayları Osmanlı tarihi dersinin olumlu özelliklerine odaklanmış ve dersin önemine vurgu yapan ifadeler kullanmıştır.

Sonuç olarak; Osmanlı tarihi dersi, Türk tarihinin geniş bir kısmını içine alan tarih bilinci, vatandaşlık eğitimi, karakter eğitimi ve aidiyet ihtiyaçlarının karşılanması açısından tüm öğretim düzeyleri için önemli bir derstir. Bu ders, içeriğinin yoğunluğu sebebiyle dersi alan öğrencileri başarı kaygısına sevk etmektedir. Ancak dersin kazanımlarının iyi anlaşılması, ders işlenişinin düzeye uygun olarak planlanması pek çok sorunun çözümü için iyi bir başlangıç olacaktır. Bu dersin programdaki yeri, içeriği, öğretimi konusunda karşılaşılan sıkıntıların ve sorunların çözümünde öğretmen adaylarının odaklandıkları noktalar mutlaka dikkate alınmalıdır. Bu sebeple de araştırmanın bulguları, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "Osmanlı tarihi dersi"ne ilişkin bakış açılarını ortaya koyması sebebiyle konuya yönelik önemli ipuçları içermektedir.



Konuya yönelik daha kapsamlı çalışmaların yapılması çözüm önerilerinin çeşitlendirilmesi açısında yararlar sağlayabilir. Sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme programı içinde dersin iki seneye ve dört döneme yayılarak verilmesi öğretmen adaylarının konuya yönelik olumsuz eleştirilerine çözüm olabilir. Ayrıca Osmanlı tarihi dersine ilişkin çalışmaların her düzeyde arttırılması da alan yazınının zenginleşmesine katkı sağlayacaktır.

## KAYNAKÇA

Ağgül, C. & Yılmaz, F. (2023). Kalıp yargı ve ön yargılı çocuklar: Sosyal bilgiler dersi bağlamında bir inceleme. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. https://doi.org/10.17556/erziefd.1146808

Akpınar, S. & Yıldız, Ş. (2018). Muhasebe eğitimi alan öğrencilerin muhasebe algılarına yönelik metaforlar. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (77), 91-114. https://doi.org/10.25095/mufad.401312

Aslan, E. (2006). Neden Tarih Öğretiyoruz. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (20).

Carr, E. H. (2005). *Tarih Nedir*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education* (6th ed.). New

York, NY: Routledge

Collingwood, R.G. (1996), *Tarih Tasarımı*, (K. Dinçer çev.), Ankara: Gündoğan Yayınları.

Çekmez, E. Yıldız, C., & Bütüner, S. Ö. (2012). Phenomenographic research method. *Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*. 6 (2), 77-102.

Çelik, M. (2021). Okul öncesi öğretmen adaylarının matematik ve matematik öğretimine ilişkin metaforik algıları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 9(1), 1-16.

Çulha Özbaş, B. & Aktekin, S. (2013). Tarih öğretmen adaylarının tarih öğretmenliğine ilişkin inançlarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Journal of Theory & Practice in Education (JTPE)*, 9(3). https://doi.org/10.7596/taksad.v8i1.1790

Demircioğlu, E., & Kantekin, S. (2019). Tarih Pedagoji Programı Öğrencilerinin Tarih Kavramına İlişkin İnançlarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(1), 332-346.

Demircioğlu, İ. H. (2021). Tarih öğretiminin amaçları. M. Safran (Ed.)*Tarih Nasıl Öğretilir?*, Yeni İnsan Yayınları.

Demircioğlu, İ. H., & Turan, İ. (2015). Tarih öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal Tasarımı. İ.H. Demircioğlu ve İ. Turan (Ed.). *Tarih öğretimi, öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*, (1-12), Pegem Akademi.

Durukan, Ü. G. (2022). Sınıf öğretmeni adaylarının fizik ile ilgili düşünce, görüş ve algılarının incelenmesi. *Anadolu Öğretmen Dergisi*, 6(2), 212-247.

Er Tuna, Y. ve Mazman Budak, F. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "tarih" kavramına ilişkin algılarının mecazlar/metaforlar yardımıyla analizi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14, 609-642.

Göksu, M. M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih konularının öğretimine yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, *28*(5), 1946-1955

Güler, M. P. D. (2012). Sınıf öğretmeni adaylarının fen ve teknoloji dersine ilişkin metaforik tanımlamaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 53-63.

Karasakaloğlu, N. & Saracaloğlu, A. S. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe derslerine yönelik tutumları, akademik benlik tasarımları ile başarıları arasındaki ilişki. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 343-362.

Keenan, K. (1996) *Motivasyon*. (E. Koparan çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Lakoff, G. & Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil.* (G.Y. Demir çev.), Istanbul: Paradigma.

MEB, (2023a). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.

MEB, (2023b). *Tarih Öğretim Programı*. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.

Miller, S. (1987). Some comments on the utility of metaphors for educational theory and practice. *Educational Theory*, 37, 219-227.

Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor* (G. Bulut, çev.). Istanbul: BZD

Yayincilik

Olcay, A. & Döş, İ. (2009). Ortaöğretimde başarıyı olumsuz etkileyen unsurlarin öğrenci boyutuyla tespitine yönelik bir uygulama. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 8(1).

Saban, A. (2009). Ögretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Egitim Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 281-326.

Safran, M. (1993). Tarih ögretiminin eğitimsel amaçları. *Belleten*, 57(220), 827-842.

Sarıköse, B. (2011). Tarih öğretiminde menkıbelerin kullanılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (26), 311-321.

Şengül Bircan, T. (2018). Metaphors of history teachers candidates in Turkey on teaching profession. *International Journal of Educational Methodology*, 4(2), 83-93

Tekdal, D. (2019). Osmanlı tarihi'nin öğrencilere aktarımı konusunda tarih öğretmenlerinin algıları: Malatya ili örneği. *International Conference on Science and Education* (pp.135-140). Antalya, Turkey

Tekdal, D. (2021). Sosyal bilgiler derslerinde yer alan tarih konularının aktarımına ilişkin öğretmen algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, *26*(46), 25-36.

Tuncer, M. & Akmençe, A. E. (2018). Lise öğrencilerinin İngilizce dersine yönelik motivasyon durumlari. *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(14), 197-207.

Ulusoy, K. (2009). Lise öğrencilerinin tarih dersinin işlenişi ile ilgili düşünceleri (Ankara örneği). *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 417-434.

Yalçınkaya, E. (2013). 8th grade students' metaphors for the concept of history. *Eurasian Journal of Educational Research*, 51, 273-290.

Yenilmez, K. & Dereli, A. (2009). İlköğretim okullarında matematiğe karşı olumsuz önyargı oluşturan etkenler. *Education Sciences*, 4(1), 25-33.

Yıldırım, A. & Simsek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seckin Yayinevi.

Yıldız, Ö. (2003). Türkiye'de tarih öğretiminin sorunları ve çağdaş çözüm önerileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(15), 181-190.

Yıldız, Ö. (2019). Türkiye'de Osmanlı tarihi öğretimi ve uygulanması üzerine öğrenci görüşleri. N.Akpınar Dellal-S.Koch-W. Stankowski(Ed.) *Teory and Practice*. Lap Lambert Academic Publishing.

Yılmaz, İ. & Koca, N. (2023). Sosyal bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanı öğretiminde web 2.0 araçlarının kullanımının akademik başarı ve derse yönelik tutuma etkisinin incelenmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 18(4).

Yurt, E. C. & Gündoğdu (2022), Ne işimize yarayacak bu matematik?. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 5(3), 217-234.

Zhao, H., Coombs, S. & Zhou, X. (2010). Developing professional knowledge about teachers through metaphor research: Facilating a process af change. *Teacher Development*, 14, 381-395.